

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Albanien – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2018

I. SAMMANFATTNING

Albanien har överlag ett rättsligt ramverk som garanterar mänskliga rättigheter. Bristande efterlevnad av lagstiftning utgör dock ett genomgående problem. Detta beror bland annat på svaga statliga institutioner, ett politiserat och illa fungerande rättsväsende, utbredd korruption och organiserad brottslighet. För närvarande genomförs en omfattande reform av rättsväsendet i syfte att öka dess självständighet och effektivitet. De politiska institutionerna är ännu inte tillräckligt stabila och effektiva. Den politiska dialogen mellan regeringen och oppositionen är ofta polariserad, vilket försvårar reformarbetet i landet.

Yttrande- och pressfrihet garanteras i konstitutionen och ståndpunkter från olika delar av det politiska spektrumet representeras i media. Politiska påtryckningar gentemot medier samt medieägarnas egenintressen bidrar dock i praktiken till bristande självständighet och självzensur. Albanien präglas av tanke-, samvets- och religionsfrihet, och människor från olika religiösa grupper lever generellt tillsammans utan motsättningar. Även rätten till mötes- och föreningsfrihet respekteras generellt. Under 2017 antogs lagstiftning som syftar till att förbättra skyddet av minoriteter, även om genomförandelagstiftning fortfarande återstår att anta. Det albanska civila samhället är relativt aktivt, även om det fortfarande karaktäriseras av fragmentering, bristande kapacitet och otillräckliga resurser. Bristande myndighetsutövning, otillräcklig tillgång för medborgare till sociala tjänster och en svag ekonomisk ställning hos

stora delar av befolkningen påverkar skyddet av mänskliga rättigheter negativt. Tillkortakommanden i skyddet av mänskliga rättigheter drabbar särskilt kvinnor, barn, minoritetsgrupperna romer och egyptier, personer med funktionsnedsättning och hbtq-personer. Ytterligare brister i skyddet av mänskliga rättigheter inkluderar dåliga förhållanden i häkten och fängelser, samt viss förekomst av övervåld av polisen. Ett annat allvarligt problem är att Albanien fortsätter att vara ett ursprungs-, transit- och destinationsland för människohandel.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Rättsväsendet är enligt konstitutionen oberoende av den politiska makten. I praktiken präglas det dock av politisering, ineffektivitet och utbredd korruption. Bristfälliga arbetsförhållanden och dålig säkerhet för domare och åklagare gör att tillräckligt skydd mot politisk eller ekonomisk påverkan saknas. Allmänhetens förtroende för rättsmaskineriet är svagt. För närvarande genomförs en omfattande rättsreform. Omfattande förändringar av konstitutionen antogs 2016. I enlighet med dessa har det institutionella ramverket ritats om i syfte att fördela makten mellan rättsväsendets institutioner, säkerställa självständighet och minska politiskt inflytande. En djupgående granskning av landets samtliga domare och åklagare genomförs under bevakning av en EU-ledd insats. Granskningen har inneburit att ett antal domare och åklagare lämnat systemet. Fortfarande återstår att etablera flera nya institutioner såsom de högsta domar- och åklagarråden, som kommer att utse domare och åklagare. Det svaga samarbetet mellan polis och andra rättsvårdande myndigheter påverkar effektiviteten i rättskedjan. Polisen har bristfälliga resurser och låga löner. Politiskt inflytande över polisen förekommer, vilket påverkar dess självständighet. Albanien rankas på plats 68 av 113 länder i *World Justice Projects Rule of Law Index 2017–2018*, med ett värde på 0,51.

Organiserad brottslighet såsom droghandel och människosmuggling utgör ett allvarligt problem i Albanien. Även om kampen mot den organiserade brottsligheten har intensifierats av albanska myndigheter är det få förundersökningar som leder till åtal och fällande domar. Det förekommer anklagelser om politiska kopplingar till organiserad brottslighet. Den allmänna uppfattningen är att korruptionen är utbredd

såväl inom offentlig sektor som i näringslivet. I *Transparency Internationals* index över upplevd korruption 2017 rankas Albanien på plats 91 av 180 länder, med ett värde på 38/100. Polisen har intensifierat kampen mot korruption och antalet förundersökningar och åtal som väcks har ökat, men antalet dömda högt uppsatta politiker och statstjänstemän är fortfarande lågt.

Civilsamhällesorganisationer uppger att det förekommer systematisk diskriminering av kvinnor i rättsväsendet, särskilt i fall som gäller uppdelning av mark, egendom och näringslivsverksamhet, till exempel vid en skilsmässa. Tusentals fall rörande privat och religiös egendom som beslagtogs av staten under kommunistregimen och marktvister som uppstått efter kommunismens fall är fortfarande ouppklarade. Bristande skydd av äganderätten påverkar såväl albanska medborgares trygghet i sitt ägande av mark och hem som företagsverksamhet. Ett antal fall rörande äganderättsfrågan har lyfts till Europadomstolen. År 2015 antogs en lag om kompensation till före detta landägare, som dock återstår att genomföra i praktiken. Det rättsliga och institutionella ramverket för en fungerande offentlig förvaltning i Albanien är på plats. Utmaningarna inkluderar svaga institutioner, politisering och korruption, vilket bidrar till bristande tilltro till institutioner bland allmänheten. En reform av den offentliga förvaltningen pågår och har bland annat bidragit till bättre förutsättningar för mer meritbaserad rekrytering. En ombudsman finns med uppdrag att ta emot medborgarnas klagomål och granska myndigheternas arbete. Efter utredning och bedömning utfärdas icke-bindande rekommendationer, som lämnas till parlamentet.

Normer för så kallad blodshämnd – en medeltida sedvana som innebär att släktingar till en mördad person egenmäktigt utövar vedergällning gentemot gärningsmannen eller någon av dennes släktingar – präglar en mindre del av det albanska samhället, främst i landets norra delar. Rädslan för blodshämnd förlamar i dessa få fall det ekonomiska livet, hindrar barns skolgång och lägger stor börda på familjens kvinnor, som ofta inte är direkt utsatta för blodshämnd, men lämnas ensamma och tvingas försörja familjen. Blodshämnd betraktas som ett brott enligt strafflagen och Utbildningsministeriet har genom riktade punktinsatser arbetat med barn vars familjer varit involverade i blodshämnd.

Rättssäkerhet

Albansk lagstiftning garanterar brottsoffer och deras familjer skydd och rättigheter för anklagade samt åtalade. Lagstiftningen efterlevs dock inte alltid i praktiken. Politisering, ineffektivitet, korruption och otillräckliga resurser påverkar domstolarnas objektivitet och leder till bristande rättssäkerhet och tillit. Rättsväsendet saknar transparens och allmänheten hindras ibland från att ta del av offentliga rättegångar på grund av bristande tillgång till lokaler, att personer hindras från att gå in i rättssalen vilket motiveras av säkerhetsskäl, samt dålig tillgång till information om rättegångarna. Personer i utsatt ekonomisk ställning har ibland inte råd att betala de olika avgifter som tas ut i samband med en rättslig prövning. Enligt den albanska *Helsingforskommitténs* rapport om mänskliga rättigheter 2016 finns den kostnadsfria juridiska hjälp som enligt lag ska finnas att tillgå inte tillgänglig för alla i praktiken. Denna tillhandahålls istället av civilsamhällesorganisationer. Tillgången till kostnadsfri juridisk hjälp är än mer begränsad på landsbygden. Utsatta grupper såsom romer och andra minoriteter har sämre tillgång till rättvisa än andra. På grund av rättsväsendets bristande kapacitet drar domar ofta ut på tiden, inte minst civilrättsliga ärenden såsom äganderättsfall. Den bristande tilliten till rättsväsendet gör att domar ofta överklagas, och flera av de högre instanserna har därför stor eftersläpning.

Albansk lagstiftning garanterar principen om att anses oskyldig till dess motsats bevisas, och denna princip respekteras generellt. Eftersom det saknas standarder för hur brott bestraffas utfaller domar ibland olika beroende på domstol och domare.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Straffrihet förekommer inte regelmässigt, men i praktiken bidrar korruption och det bristfälliga rättssystemet till att många brott inte beivras och domar inte verkställs. Det förekommer att högt uppsatta politiker, tjänstemän och affärsmän på grund av sin ställning undviker eller får milda straff.

Under 2017 beslutade regeringen om att åter öppna de rättsliga förfarandena kring dödsskjutningen av fyra personer av säkerhetsstyrkor vid en demonstration 2011 och att betala ut kompensation till släktingar

till offren. Fallet har varit mycket uppmärksammat i Albanien och prövats av Europadomstolen. Under 2015 påbörjade Albanien ett samarbete med *International Commission on Missing Persons* för att lokalisera och identifiera kvarlevorna av de cirka 6 000 albaner som försvunnit under kommunistregimen och som tros ha begravts i massgravar. Utgrävningar har ännu inte påbörjats.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Albanien är en parlamentarisk republik. Parlamentet väljs vart fjärde år genom proportionell representation i tolv distrikt. Regeringen är högsta verkställande organ och presidenten har en huvudsakligen ceremoniell roll, men har även möjlighet att påverka politiken genom att till exempel återsända lagförslag till parlamentet. Presidenten väljs vart femte år genom omröstning i parlamentet. Det polariserade politiska klimatet i landet försvårar ibland det parlamentariska arbetet. Exempelvis bojkottade den nuvarande oppositionen parlamentet mellan februari och maj 2017 innan en politisk överenskommelse kunde nås.

Landet är indelat i 61 kommuner som under de senaste åren fått utökade ansvarsområden genom en pågående decentralisering. Kapaciteten hos regionala och lokala aktörer är ännu begränsad. Lokala val genomförs vart fjärde år.

Rösträtten är allmän för medborgare över 18 år. Alla medborgare med rösträtt har även rätt att kandidera till parlament och kommunfullmäktige. Detta med undantag av personer som för närvarande avtjänar ett fängelsestraff och sedan 2015 även personer som begått allvarliga brott. Det senaste parlamentsvalet genomfördes 2017. Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) bedömde att valet var fritt, men att administrationen var politiserad och med bristande efterlevnad av vallagstiftningen. Vidare noterades bristfällig transparens kring kampanjer och finansiering, användning av offentliga resurser och personal samt anklagelser om röstköp och påtryckningar gentemot väljare.

Kvinnors möjlighet till politiskt inflytande har under de senaste åren förbättrats något. Albansk lagstiftning stipulerar att minst 30 procent av

kandidaterna på partilistorna i nationella val, respektive 50 procent i lokala val, måste vara kvinnor. Efter parlamentsvalet 2017 var 28 procent av parlamentarikerna kvinnor. Under den nuvarande regeringen är hälften av de 14 ministrarna kvinnor. Överlag är kvinnor dock fortfarande underrepresenterade i det politiska och offentliga livet. Detta gäller även minoritetsgrupper såsom romer och egyptier samt personer med funktionsnedsättning. Det förekommer att män i praktiken röstar åt hustrur, döttrar eller andra närstående.

Det civila samhällets utrymme

Det albanska civila samhället är relativt aktivt, framförallt i Tirana, inom områden såsom mänskliga rättigheter, sociala frågor, demokrati och på senare år även miljöfrågor. Det karaktäriseras dock av bristande kapacitet och organisering, en svag medlemsbas och ibland politisering. Knappa resurser gör att många civilsamhällesorganisationer är beroende av finansiering från internationella givare. Det finansiella ramverket med skatteregler är inte särskilt fördelaktigt för civilsamhällesorganisationer. Den nuvarande regeringen har förbättrat det institutionella ramverket för samarbete och konsultationer med civilsamhället. Civilsamhällesaktivister påpekar dock ofta att deras rekommendationer sällan får genomslag. Det civila samhället spelar en viktig roll i att leverera samhällstjänster, men ofta en mindre framträdande roll vad gäller granskning av regeringens och administrationens arbete.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Tortyr är förbjudet enligt albansk lagstiftning och systematisk tortyr förekommer inte. Dock förekommer övervåld av polis och fångvaktare gentemot personer misstänkta för brott och frihetsberövande personer. Flera fall av misshandel och nedsättande behandling samt dåliga levnadsförhållanden, och även fall av våldtäkter av fångar har rapporterats. Överfyllda häkten och fängelser utgör ett stort problem. Flera av dessa är i undermåligt skick och i ett antal bedöms förhållandena som inhumana av den albanska *Helsingforskommittén*. Europarådets kommitté mot tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning uppger dock i sin rapport från 2017 att man sett förbättringar vad gäller

förhållandena i fängelser sedan dess förra rapport 2014. Fångar har begränsad tillgång till psykisk vård, hälsovård och mediciner. Enligt albansk strafflagstiftning ska personer kunna dömas till psykisk vård, men en institution för detta saknas alltjämt, och många personer i behov av vård placeras därför i fängelser. Hbtq-personer liksom personer som tillhör minoriteterna romer och egyptier är särskilt utsatta för nedsättande behandling. Personal inom kriminalvården har låga löner och korruption förekommer.

Albanien är ett ursprungs-, transit- och destinationsland för handel med kvinnor, män och barn för sexuella ändamål och tvångsarbete. Barn, särskilt från minoritetsgrupperna romer och egyptier, tvingas till tiggeri och andra typer av arbete. Albanska flickor och kvinnor utsätts för handel för sexuella ändamål i Albanien och andra europeiska länder. Även om den albanska regeringen i ökande takt tar problemet på allvar återstår mycket arbete för att komma tillrätta med problematiken. Fortfarande saknar polisen tillräcklig kompetens att identifiera förövare. Få fall anmäls och ännu färre leder till fällande domar, endast sju fall 2017 enligt det amerikanska utrikesdepartementets rapport 2018 om människohandel. Somliga förövare döms för ”exploatering av prostitution”, vilket är ett mindre allvarligt brott än människohandel och som innebär att offret inte får tillgång till samma skydd. Under 2017 identifierades 105 offer och potentiella offer för människohandel. Enligt civilsamhällesorganisationer är den statliga finansieringen för stödfunktioner liksom skyddet av offren otillräcklig.

Dödsstraff

Dödsstraff i fredstid avskaffades 2000 och under krigstillstånd 2007.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Godtyckligt frihetsberövande är förbjudet enligt lag och albansk häkteslagstiftning är i stort i linje med internationell standard.

Lagstiftningen efterlevs dock inte alltid i praktiken. Till exempel sitter personer ibland häktade utan att förhöras och tidsramarna för hur länge man kan hålla någon häktad beaktas inte alltid.

Civilsamhällesorganisationer rapporterar att häktade personer inte alltid har tillgång till en advokat vid förhör. Enligt den albanska konstitutionen

ska personer omedelbart informeras om brottet de misstänks för och gällande rättigheter vilket, enligt amerikanska utrikesdepartementets rapport 2017 om mänskliga rättigheter, inte alltid respekteras. Det allmänna säkerhetsläget i Albanien är tämligen gott men personers säkerhet hotas till viss del av den organiserade brottsligheten som ibland leder till våldsdåd och mord inom kriminella kretsar.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrande- och pressfrihet garanteras i konstitutionen. År 2014 antogs en lag om informationsfrihet, och under de senaste åren har tillgången till offentlig information förbättrats, inklusive på lokal nivå. I Albanien finns ett stort utbud av dagstidningar, de flesta dock i små upplagor, samt ett stort antal nyhetsportaler på internet. De viktigaste medierna är tv och radio, där ett stort utbud av inhemska och utländska kanaler finns. Ståndpunkter från olika delar av det politiska spektrumet representeras i media och mer eller mindre fristående analytiker ges utrymme. Nyhetsrapporteringen ger dock ofta ett obalanserat och skandalinriktat intryck. Källkritisk faktagranskning genomförs inte alltid. Transparensen i ägandet av media är svag, och en rapport från *Reportrar utan gränser* indikerar att det stora utbudet av media till trots är intäkterna från dessa koncentrerade till ett litet antal familjer. Den nära sammankopplingen mellan medier och politiska och ekonomiska intressen utgör ett stort problem. Många medier tillhör ett större affärskonsortium och tycks utgöra en statussymbol eller ett verktyg för att nå makt och inflytande. Politiska påtryckningar eller egenintressen hos ägarna uppges leda till självensur hos redaktörer och journalister i kontroversiella frågor. Ett fåtal mindre medieaktörer agerar mer självständigt.

Journalister uppger att påtryckningar, hot och i enstaka fall våld förekommer. Undersökande journalistik förekommer relativt sällan och är förenad med vissa risker. Ett fåtal reportage kring korruption uppges ha lett till att personen i fråga avskedats eller att en förundersökning inletts. Låga och ibland sent utbetalda journalistlöner tros kunna vara en bidragande faktor till obalanserad rapportering. Journalister organiserar sig sällan och de fackföreningar som finns uppges vara svaga. Den statliga tv-kanalen har en liten publik. Vissa insatser har gjorts för att minska dess beroendeställning till regeringen. Yttrandefriheten på internet bedöms

vara god och debatter utspelar sig ofta i sociala medier. Tillgången till internet ökar bland befolkningen, cirka 63 procent har tillgång till internet 2017 enligt *Freedom House*. Inga överträdelser gällande myndigheters övervakning av e-postväxling eller chattrum har rapporterats. Albanien ranking på *Reportrar utan gränsers* pressfrihetsindex har förbättrats något under de senaste åren, och landet rankas 2018 på plats 75 av 180 med ett värde på 29,49.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Mötes- och föreningsfrihet garanteras i konstitutionen och annan lagstiftning. Myndigheterna respekterar även dessa rättigheter i praktiken. Protester och politiska demonstrationer är relativt vanliga och genomförs generellt utan några större incidenter. Efter en demonstration i Tirana 2016 mot byggnationen av en lekplats i statsparken kritiserade ombudsmannen polisen för att ha använt överväld mot demonstranter, varpå polisen vidtog disciplinära åtgärder mot två poliser. Konstitutionen garanterar även rätten till facklig organisering och att förhandla kollektivt och de flesta arbetare har rätt att strejka. Lagen förbjuder dessutom anti-facklig verksamhet och diskriminering. Däremot är fackföreningarna i landet svaga och föreningarnas företrädare har ibland nära band till arbetsgivare, vilket försvårar fackens oberoende. På grund av svaga fackföreningar och låg organiseringsgrad är det i praktiken svårt att genomföra kollektivavtal.

Religions- och övertygelsefrihet

Religions- och övertygelsefrihet garanteras i konstitutionen. Under den kommunistiska regimen konfiskerades religiös egendom av staten, och sedan dess fortgår en process för att återbringa denna till församlingarna. Albanskt samhällsliv präglas av religiös tolerans och religiösa församlingar som registrerar sig har rätt till visst statligt stöd. Enligt den folkbokföring som genomfördes 2011 erkänner sig många albaner till religionerna sunni-islam (cirka 57 procent), romersk-katolsk kristendom (cirka tio procent), ortodox kristendom (cirka sju procent) och bektashism (cirka två procent). Folkbokföringssiffrorna har dock ifrågasatts av flera aktörer. Albanien är ett sekulariserat land och många utövar inte sin religion aktivt.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Albanien har ratificerat ILO:s åtta centrala konventioner, och arbetslagstiftningen är i stort sett i enlighet med EU-standard. Genomförandet är dock i många fall bristfälligt.

Civilsamhällesorganisationer uppger bland annat att det förekommer att löner inte betalas ut och att hälso- och säkerhetsföreskrifter inte alltid efterlevs. Enligt organisationen *Gender Alliance for Development Centre* förekommer sexuella trakasserier, diskriminering och dåliga förhållanden bland annat i textil- och skoindustrin, där uppemot 95 procent av arbetskraften utgörs av kvinnor. Arbetslösheten har sjunkit något under de senaste åren men är fortfarande hög, och uppgick 2017 till cirka 13,9 procent. Arbetslösheten är högre för kvinnor, ungdomar och personer som tillhör minoriteter såsom romer och egyptier. Den informella sektorn är stor, och bedöms utgöra åtminstone en tredjedel av den albanska ekonomin. Många albaner arbetar obetalt inom familjen, framförallt med jordbruk, vilket påverkar jobbsäkerhet och tillgång till sociala rättigheter. Även barnarbete är ett fortsatt förekommande problem. Minimallönen är låg, cirka 220 US-dollar per månad, och efterlevs inte alltid. Fackföreningar finns men är svaga och har bristande kapacitet att förhandla kollektivavtal. Ett nytt nationellt arbetsråd etablerades 2018 i syfte att förbättra den sociala dialogen. Offentliga anställningar är ofta politiserade och i regel byts en stor andel tjänstemän inom statsförvaltningen ut vid regeringsskifte, även på lägre nivåer.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Kvaliteten på hälsovården är låg, särskilt den offentliga hälsovården. Offentliga kliniker har ofta låg standard och är dåligt utrustade. De som har råd väljer därför istället ofta privata alternativ, vilket leder till ojämlikhet i tillgången till vård av god kvalitet. Möjligheten att erhålla tillräcklig hälsovård varierar dessutom mellan stad och landsbygd. Romer, egyptier och personer med funktionsnedsättning har sämre tillgång till sjukvård än andra grupper. Enligt Världsbanken har endast 62 procent av befolkningen en hälsovårdsförsäkring vilket gör eventuella hälsovårdskostnader till en stor börda för familjer med låg inkomst. Regeringen antog 2017 en strategi som syftar till att samtliga medborgare

ska ha en hälsovårdsförsäkring. Offentlig finansiering av sjukvård utgjorde 2018 endast cirka tre procent av BNP. De låga lönerna och oklara strukturerna inom sjukvården resulterar i en hög grad av korruption. Många patienter får betala dyrt för vad som enligt lagen ska tillhandahållas kostnadsfritt. Även psykiatrisk vård är av låg kvalitet, med knappa resurser och bristfällig kunskap kring psykisk hälsa. Enligt den albanska ombudsmannen är de psykiatriska sjukhusen överfulla och håller låg standard. Det förekommer att personer institutionaliseras istället för att erhålla stöd för att kunna leva självständigt.

Enligt Världsbanken var medellivslängden 2016 för kvinnor och män 80 respektive 76, barnadödligheten tolv per 1 000 födslar 2016 och mödradödligheten 29 per 100 000 födslar 2015. Siffrorna visar på att hälsosituationen i landet gradvis förbättras under de senaste åren. Rätten till sexuell och reproduktiv hälsa respekteras, men bristerna i hälso- och sjukvården omfattar även mödravård. Kunskapen om preventivmedel är relativt god och viss sex- och samlevnadsundervisning ingår i skolundervisningen. Preventivmedel erhålls kostnadsfritt vid statliga kliniker. Moderna preventivmedel används dock i relativt liten utsträckning och användande av abort istället för preventivmedel förekommer. Abort är lagligt fram till graviditetens tolfte vecka. Det förekommer rapporter om selektiv abort där pojkar föredras.

Rätten till utbildning

Rätten till utbildning garanteras i konstitutionen och den allmänna utbildningen är enligt lag kostnadsfri. Skolgång är obligatorisk upp till nionde klass eller till 16 års ålder. Enligt Unesco registreras 95 procent av alla barn i grundskolan, medan cirka 82 procent registreras vid ett gymnasium. Det förekommer att barn, särskilt på landsbygden, slutar skolan i förtid för att arbeta i hemmet. I princip finns ingen skillnad mellan flickor och pojkar vad gäller skoldeltagande och Albanien innehar det högsta värdet i Unesco:s *Gender Parity Index*. Läs- och skrivkunnigheten är hög, cirka 97 procent, men generellt något lägre bland den äldre delen av befolkningen. Även om antalet romska och egyptiska barn som påbörjar grundskoleutbildning ökar är det bara 44 procent av den första gruppen som avslutar obligatorisk utbildning, i jämförelse med 98 procent bland andra folkgrupper. Dessa grupper,

liksom barn med funktionsnedsättning får ofta utså diskriminering i skolan och det råder brist på resurser för att kunna möta särskilda behov. Offentlig finansiering av utbildning uppgår endast till cirka två procent av BNP. Skolorna är ofta överfulla och skolbyggnader och utbildningsmaterial i dåligt skick. Skolböcker, uniformer med mera utgör ibland en avsevärd kostnad för familjen. Korruption i utbildningssystemet är ett utbrett problem. Enligt *Rädda Barnen* är kvaliteten på lärarutbildningen bristfällig och många lärare är inte kvalificerade i alla ämnen de lär ut. Viss utbildning kring mänskliga rättigheter i skolan är obligatorisk. Fler flickor än pojkar registrerar sig vid universitet. I Albanien finns 15 offentliga universitet och det finns även ett stort antal privata alternativ, av varierande kvalitet.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Albanien är ett av Europas fattigaste länder. Enligt de senaste siffrorna från den albanska statistikmyndigheten 2012 lever 14,3 procent av Albanien befolkning i fattigdom och 2,3 procent i extrem fattigdom. Skillnaderna mellan människors levnadsstandard i de större städerna och på landsbygden är stora. Även om vissa investeringar gjorts under de senaste åren har många familjer på landsbygden fortfarande låg boendestandard, osäker tillgång till elektricitet och dricksvatten, illa fungerande avlopp och undermåliga vägar. Bostadssituationen för romer och egyptier utgör ett problem. Många lever i bristfälliga bostäder såsom tält eller skjul, utan rinnande vatten och med bristande sanitet. Under de senaste åren har ett antal romer vräcks från sina boplatser i samband med legalisering av tidigare olagliga byggnationer på ett sätt som inte varit i enlighet med internationell standard. Enligt Europarådet har regeringen dock gjort ansträngningar för att förbättra hanteringen av sådana fall. Regeringen har även genomfört vissa insatser för att förbättra bostadssituationen för romer och egyptier, till exempel ombyggnation av bostäder. Det finansiella bostadsstödet har ökat men uppges fortfarande inte vara tillräckligt, och når inte alla berörda familjer.

Arbetslösheten utanför de större städerna är hög och många arbetar i den inofficiella ekonomin med bristande tillgång till sociala skyddsnet. Enligt Världsbanken är cirka 43 procent av den yrkesverksamma befolkningen sysselsatt i jordbruket. Många bedriver jordbruk med omoderna metoder

och på små jordlotter och kan därmed endast producera för självhushållning. BNP per capita nådde 2017 en nivå på knappt 4 600 US-dollar. Många familjer är beroende av remitteringar från släktingar som arbetar utomlands, till exempel i Grekland och Italien, vilket utgör cirka elva procent av BNP. En stor utmaning för Albanien under de senaste åren har varit att bryta trenden bland albaner som emigrerar på grund av missnöje med sin levnadsstandard. Albanien rankas på plats 75 i UNDP:s index för mänsklig utveckling 2016.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Kvinnor och män är jämställda enligt konstitutionen och diskriminering är förbjuden. I praktiken har kvinnor dock inte samma ekonomiska och politiska inflytande som män. Jämställdheten i landet ökar gradvis men diskriminering förekommer fortfarande på många områden. Bristfällig efterlevnad av lagar försvårar framsteg i främjandet av kvinnors rättigheter. Det finns också ett stort behov av utbildning av män för att utmana stereotypa könsroller. En jämställdhetsstrategi för 2016–2020 finns, men fortfarande saknas tillräckliga resurser och institutionell kapacitet att genomföra strategin till fullo. Sysselsättningsgraden bland kvinnor är 43 procent jämfört med 55 procent för män. Bristen på offentlig barnomsorg och äldreomsorg är faktorer som bidrar till att kvinnor ofta blir kvar i hemmet. Bland registrerade företag i Albanien ägs knappt 27 procent av kvinnor. Kvinnor tjänar betydligt mindre än män, särskilt på landsbygden. Situationen för kvinnor på landsbygden är avsevärt sämre än för kvinnor i städerna. Enligt en studie från UN Women är hälften av kvinnorna på landsbygden registrerade som arbetssökande, bara sex av 100 bondgårdar leds av kvinnor och sju av tio kvinnor på landsbygden utsätts för våld i hemmet. Den lag som reglerar delat ägande av egendom mellan gifta par genomförs inte alltid i praktiken och som ett resultat äger få kvinnor mark. Inte heller arvsrätten, som ska vara lika för män och kvinnor, genomförs alltid.

Våld mot kvinnor och flickor är ett vanligt förekommande och allvarligt problem. Enligt EU-kommissionens rapport för Albanien 2018 rapporterades 3 243 fall av våld i hemmet till myndigheterna 2017, men

mörkertalet bedöms vara betydligt större. Fortfarande saknas tillräckligt stöd till utsatta, särskilt på landsbygden. De kommunala remissystemen har förbättrats, men finns endast etablerade i 29 av 61 kommuner. Polis och rättsväsende tar inte alltid fall av våld mot kvinnor och flickor på allvar. Institutioner säkerställer inte alltid att beslut om skydd av offer genomförs. Befintliga center för kvinnor och flickor som utsatts för våld i hemmet är inte tillräckliga till antalet och ofta underfinansierade. Våldtäkt inom äktenskapet faller inom strafflagen, men beivras så gott som aldrig. Incidenter av hedersrelaterat våld mot kvinnor och flickor samt tvångs gifte förekommer.

Barnets rättigheter

Barns rättigheter garanteras av konstitutionen och lagstiftning, liksom institutionella mekanismer för genomförande och övervakning. Under 2017 stärktes det rättsliga ramverket ytterligare med lagstiftning kring skydd av barn och ungdomsbrottslighet. Systemet för skydd av barn är dock underfinansierat, har hög personalomsättning och generellt av bristande kvalitet. Barn fortsätter därför att vara en utsatt och sårbar grupp i samhället. Särskilt utsatta är barn som lever i fattigdom. Bland hushåll med barn i åldrarna 0–5 år lever nästan en fjärdedel i fattigdom, enligt Albanien's frivilliga nationella uppföljning av de globala målen för hållbar utveckling 2018. Många barn från romska och egyptiska grupper lever under svåra ekonomiska förhållanden. Dessa barn får dessutom ofta utstå diskriminering på grund av etnicitet och socioekonomisk ställning. Även barn med funktionsnedsättning möter diskriminering och har ofta bristfällig tillgång till specialanpassad utbildning och sjukvård.

Barnarbete förekommer, främst bland romska och egyptiska grupper samt på landsbygden där barn ibland lämnar skolan i förtid för att arbeta, framför allt i jordbruket. Tillförlitliga siffror över antalet barn som arbetar i Albanien saknas. Hundratals barn, framförallt romer och egyptier, lever på gatan och tvingas arbeta eller tigga. Enligt EU har dock statliga myndigheter under 2016–2017 gjort insatser för att hjälpa många av barnen och deras familjer, till exempel med rådgivning, registrering av barnen i skolan, finansiellt stöd och hälsovård. Människohandel och exploatering av barn förekommer. Våld mot barn inom familjen förekommer och är generellt sett accepterat i det albanska samhället då

det anses vara en familjeangelägenhet. Likaså förekommer våld i skolor och andra institutioner. Trots att minimiåldern för äktenskap är 18 år förekommer barnäktenskap, framförallt bland romer och egyptier.

Straffbarhetsåldern är 14 år respektive 16 år, beroende på brottets art. Under 2017 antogs lagstiftning kring ungdomsbrottslighet i enlighet med internationell standard. I praktiken finns dock fortfarande brister i systemet och brist på utbildning om hanteringen av unga förövare. Många ungdomar döms till fängelse istället för ungdomsvård. Barn och ungdomar hålls ibland häktade eller fängslade längre än tillåtet. Tillgången till psykologiskt stöd och rekreation är ofta begränsad.

I sin analys över barns situation pekar *Rädda Barnen* på att det saknas övergripande strategier för barn som placerats på institutioner, såsom barnhem. Barn tillhörande folkgrupperna romer och egyptier är överrepresenterade på institutioner. De främsta anledningarna till institutionalisering är fattigdom och att barn överges av sina föräldrar. Institutionerna varierar i kvalitet och är ofta dåligt utrustade och med bristande kapacitet att hjälpa barnen att integreras i samhället.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Albaniens befolkning är relativt homogen. Även om tillförlitliga siffror saknas uppskattas den övervägande majoriteten vara etniska albaner. År 2017 antogs lagstiftning i enlighet med Europarådets ramkonvention till skydd för nationella minoriteter. Lagstiftningen erkänner minoriteterna greker, makedonier, rumäner/vlacher, romer, balkan-egyptier, bosnier, montenegriner, serber och bulgarer. Fortfarande återstår dock att anta relevant genomförandelagstiftning. Överlag kan relationerna mellan de olika grupperna anses som goda. En av de största minoritetsgrupperna bedöms vara grekerna, som framförallt lever i södra Albanien.

Representanter från den grekiska minoriteten har anklagat regeringen för att inte till fullo respektera denna grupps rättigheter, bland annat i äganderättsfrågor. För närvarande pågår förhandlingar på politisk nivå mellan Albanien och Grekland, bland annat kring minoritetsfrågor.

Romer och egyptier utgör de mest utsatta och stigmatiserade grupperna. Majoriteten av romerna och egyptierna lever i de större städernas periferi

under svåra förhållanden, många i bristfälliga bostäder och med dålig tillgång till hälsovård. Det förekommer att romska och egyptiska barn inte registreras vid födseln, vilket innebär bristande tillgång till socialt stöd och skolgång. Under de senaste åren har dock allt fler registrerats, enligt bland annat Europarådet. Många romska barn tvingas arbeta för familjen och ibland titta på gatorna. Rapporter från bland annat civila samhället och FN om diskriminering i utbildningsväsendet, på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden förekommer ofta. Många romska kvinnor har bristande tillgång till resurser, gifter sig i tidig ålder och hamnar i en beroendeställning till sina män. Människorätsaktivister som företräder romer och egyptier gör alltmer sina röster hörda. En nationell handlingsplan för integrering av romer och egyptier håller på att genomföras, och har bidragit till vissa framsteg vad gäller utbildning, tillgång till hälsovård och arbetsmarknad.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet är förbjudet enligt lag. Strafflagen påbjuder skydd mot hatpropaganda och hatbrott baserat på sexuell läggning och könsidentitet. Samkönat äktenskap och partnerskap erkänns inte av albansk lag. Även om hbtq-rättigheter fått något mer erkännande under de senaste åren är homosexualitet, bisexualitet och transsexualitet generellt sätt inte socialt accepterat. I många fall saknas politiskt stöd i hbtq-frågor. Den albanska regeringen antog dock under 2016 en nationell handlingsplan för hbtq-frågor. Diskriminering och kränkningar mot hbtq-personer är fortfarande vanligt förekommande, särskilt utanför storstäderna. Diskriminering på arbetsmarknaden förekommer ofta. Hbtq-personer är särskilt utsatta gällande våld i hemmet och bostadsbrist. Ett härbärge för hbtq-personer finns i Tirana, dock fortfarande nästan helt finansierat av internationella givare. Ett fåtal hbtq-organisationer är verksamma i Tirana och har under de senaste åren blivit mer aktiva. Pridefestivaler har genomförts under de senaste åren utan hinder.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Albanien har anslutit sig till FN:s flyktingkonvention och har en asyltagstiftning som håller hög internationell standard. Enligt EU behöver vissa regler fortfarande uppdateras, såsom att säkerställa rätt till juridisk

hjälp och information om asylrätten. Albanien är framförallt ett transitland för flyktingar och andra migranter. I samband med de senaste årens flyktingströmmar genom västra Balkan har dock få valt att ta sig genom Albanien. Under 2017 har denna siffra ökat något då fler väljer att söka asyl i Albanien, även om många inte fullföljer asylprocessen utan söker sig vidare till EU:s medlemsländer. Ett system för hantering av asylsökande finns på plats, och mottagningscenter finns etablerade, men tillräckliga personalresurser saknas. Samarbetet med UNHCR bedöms som gott. Ett fåtal rapporter om hotelser och övervåld gentemot asylsökande har förekommit. Tillgången till sociala tjänster för flyktingar, som ska erhållas enligt albansk lagstiftning, är ofta begränsad. I viss utsträckning genomförs integrationsprogram för personer som fått asyl, med stöd av UNHCR. Albanien har, efter en förfrågan från USA, tagit emot cirka 2 700 iranska före detta *mujahedin-e khalq*-anhängare från *Camp Liberty* i Irak, som lever i ett område utanför Tirana. Dessa har bedömts vara personer i behov av internationellt skydd. Vissa har sedermera lämnat rörelsen och deltar nu i integrationsprogram. De senaste åren har ett stort antal albanska medborgare sökt asyl i EU:s medlemsländer, främst Frankrike och Tyskland. År 2017 uppgick denna siffra till 22 100, en minskning sedan tidigare år. Av de albaner som söker asyl i EU-länder bedöms många lämna Albanien på grund av ekonomiska skäl, och de flesta får avslag på sin ansökan och skickas tillbaka.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Lagstiftningen kring inkludering av personer med funktionsnedsättning är delvis i enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Efterlevnaden av lagstiftningen är dock bristfällig. Utbredd fattigdom och bristfällig sjukvård gör situationen för personer med funktionsnedsättning särskilt utsatt. Sjukvård och utbildning är sällan specialanpassade för att möta dessa personers behov. Istället för att erbjuda barn med funktionsnedsättning möjligheter att exempelvis kunna bo kvar i hemmet genom hjälp och stöd institutionaliseras ofta dessa barn. Den psykiska hälsovården är undermålig. Många personer med funktionsnedsättning möter diskriminering och exkludering. Enligt en studie av *Albanian Disability Rights Foundation* är våld mot flickor och kvinnor med funktionsnedsättning vanligt förekommande, men rapporteras sällan och med bristande uppföljning. Representationen bland

personer med funktionsnedsättning i det politiska livet är låg. Vid parlamentsvalet 2017 bedömde OSSE tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning som bristande i en stor del av vallokalerna. Tillgänglighet i allmänna utrymmen och transport är ofta dålig.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Albanien

Sedan 2001 bedriver Sverige utvecklingssamarbete med Albanien. Det övergripande målet är att stödja reformer inom ramen för Albanien EU-integrationsprocess. Stödet uppgår till cirka 100 miljoner kronor per år och vägleds av resultatstrategin för Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet för 2014–2020. Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer utgör tillsammans med ekonomisk utveckling samt miljö och klimat prioriterade områden. För att bistå i arbetet med att stärka rättsstatens principer deltar de svenska rättsvårdande myndigheterna i ett projekt kring ungdomsbrottslighet. Inom området för mänskliga rättigheter ligger fokus på jämställdhet, romers, hbtq-personers samt flickors och pojkars mänskliga rättigheter, arbetsrättsliga frågor, rättshjälp och deltagande i demokratiska processer. Stödet ges framförallt till civilsamhällesorganisationer inklusive *Olof Palmes Internationella Center*, *Civil Rights Defenders* och *Albanian Women's Empowerment Network* för att stärka nationella organisationer i deras granskande och ansvarsutkrävande roll. Genom FN ges bland annat stöd till ett jämställdhetsprojekt, vilket för närvarande är den största insatsen inom Sveriges arbete för mänskliga rättigheter i Albanien.

EU följer noggrant Albanien reformprocess för att kunna öppna anslutningsförhandlingar med landet, och stödjer albanska myndigheter och det civila samhället bland annat genom förmedlemskapsstöd. Utöver EU finns ett flertal FN-organ och andra internationella organisationer representerade i Albanien.

I FN:s universella granskningsmekanismen (UPR) 2014 gav Sverige rekommendationerna att Albanien bör samla in och administrera data och statistik angående blodshämnd samt att parlamentet, regeringen och alla politiska partier bör agera konkret för att främja kvinnors deltagande i det offentliga och politiska livet.

VIII. Ratificering av centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1991. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 2007.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1991. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1994.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1994. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2003.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1994. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades 2003.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1992. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2008. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2008.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2013.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* ratificerades år 2007.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1992. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1992.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2003.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)* ratificerades år 1996.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the protection of National Minorities*, ratificerades år 1999.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages*, har inte ratificerats.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, ratificerades år 2013.